

Številka: 032 – 4/2021 – 6
Datum: 23. 3. 2021

OBČINSKI SVET
OBČINE TRBOVLJE

ZADEVA: **Analiza in usmeritve turistične dejavnosti v občini Trbovlje**

Pravna osnova: Statut Občine Trbovlje
(Uradni vestnik Zasavja, št. 19/16, 12/18 in 4/20)

Namen: Razprava in sprejem

Priloge: Predlog sklepa
Predlog Analize in usmeritve turistične dejavnosti v občini Trbovlje

Poročevalec: Rudi Medved

OBČINA TRBOVLJE
OBČINSKI SVET
Mestni trg 4, 1420 TRBOVLJE

tel.: 0356/34-800, faks: 0356/27-986, e-mail: obcina.trbovlje@trbovlje.si

Na podlagi 19. člena Statuta Občine Trbovlje (Uradni vestnik Zasavja, št. 19/16, 12/18 in 4/20) ter 44. člena Poslovnika Občinskega sveta Občine Trbovlje (Uradni vestnik Zasavja, št. 12/18) je Občinski svet Občine Trbovlje na svoji __. redni seji, dne __. __. ____, sprejel naslednji

S K L E P

1.

Občinski svet Občine Trbovlje se je seznanil z dokumentom Analiza in usmeritve turistične dejavnosti v občini Trbovlje.

2.

Dokument se objavi na spletni strani Občine Trbovlje. Vsi zainteresirani lahko na predstavljeni predlog podajo svoje pripombe in predloge do 30. 4. 2021.

3.

Sklep velja takoj.

Številka:

Datum:

Županja Občine Trbovlje
Jasna GABRIČ

ANALIZA IN USMERITVE TURISTIČNE DEJAVNOSTI V OBČINI TRBOVLJE

UVOD.....	3
1. ANALIZA STANJA TURIZMA V OBČINI TRBOVLJE.....	4
1.1 OPIS OBČINE	4
1.2 DOSTOPNOST TRBOVELJ.....	5
1.3 STATISTIČNI PODATKI.....	6
2. ANALIZA TURISTIČNE PONUDBE	9
2.1 NARAVA IN OUTDOOR AKTIVNOSTI	9
2.2 KULTURNA DEDIŠČINA.....	11
2.3 RUDARSKA DEDIŠČINA.....	15
2.4 PRIREDITVE IN DOGODKI	16
2.5 KULINARIKA.....	17
2.6 ORGANIZACIJA TURIZMA	19
2.6 SWOT matrika.....	20
3. PRIMERJALNA ANALIZA.....	21
ZAKLJUČEK	23
SEZNAM LITERATURE IN VIROV	24

KAZALO SLIK

Slika 1: Občina Trbovlje	4
Slika 2: Gastronomske regije Slovenije (Vir: Ministrstvo za kulturo, 2021)	18

KAZALO TABEL

Tabela 1: Nočitve in prihodi turistov	6
Tabela 2: Nočitve v mladinskem hostlu.....	7
Tabela 3: Starostna struktura gostov	7
Tabela 6: Število obiskovalcev v PD Kum	8
Tabela 4: Obisk Virtualnega muzeja rudarstva.....	8
Tabela 5: Obisk stalne ponudbe Zasavskega muzeja Trbovlje.....	9

UVOD

Leto 2020 bo za vedno znano, kot za turizem eno najbolj presenetljivih let. Turizem je v letu 2019 dosegel že 10. leto zaporedne rasti, saj smo na svetovni ravni zabeležili 1,5 milijarde prihodov mednarodnih turistov. Število nočitev, prihodki od turizma, prihodi obiskovalcev, BDP od turizma; vsi ti kazalniki so v zadnjih letih le rastle in nič ni zgedalo, kot da se bodo te številke kmalu ustavile. Za leto 2019 lahko rečemo, da je bila svetovna turistična industrija na svojem vrhuncu. V Sloveniji ni bilo nič drugače. Dosegali smo rekorde v vseh možnih kazalnikih, ki nakazujejo na rast turizma kot gospodarske panoge. Turizem je celotnemu slovenskemu BDP prispeval kar 9,9 %. Delež zaposlenih v turizmu je bil v letu 2019 kar 10,3 % (STO, 2021). Nato je prišlo leto 2020, leto, ki ga ne bomo zlahka pozabili in ga bomo pomnili kot leto, ko se je turizem ustavil in prišel na "nič". A vendarle lahko kljub zaustavitvi turizma in črnim napovedim, najdemo nove priložnosti in svetle točke za ponovni zagon, ki pa se bo slej ko prej zgodil. Svetovna turistična organizacija (2020) pričakuje, da naj bi se številkam turizma iz leta 2019, približali do leta 2023 oziroma do leta 2024.

Ponovni zagon turizma je lahko **priložnost za zagon boljšega in vzdržljivejšega turizma**. Priložnost obstaja tudi za Trbovlje, ki se lahko s pravo strateško usmeritvijo postavijo na turistični zemljevid Slovenije. S tem dokumentom želimo prikazati kaj se je na področju turizma dogajalo v Trbovljah do sedaj in kaj je še moč storiti, kakšno pot ubrati. Predvsem je pomembno, da ključni odločevalci v celotni občini spoznajo glavne potencialne turizma in njihove pozitivne učinke na celotno lokalno okolje.

Dokument se torej začneja z analizo stanja, v kateri smo na začetku pregledali število nočitev in prihodov ter obiske gostov v najpopularnejših turističnih točkah v Trbovljah. Nato smo analizo ponudbe razdelili na naravne znamenitosti in outdoor aktivnosti, kulturno dediščino, rudarsko dediščino, prireditve ter kulinariko. Na koncu poglavja smo preverili še organiziranost turizma. Izpostavili smo SWOT matriko oziroma PSPN analizo turizma v Trbovljah. Za konec pa smo s pomočjo primarne in sekundarne raziskave opravili primerjalno analizo turizma v Trbovljah z destinacijo Idrija.

1. ANALIZA STANJA TURIZMA V OBČINI TRBOVLJE

V prvem poglavju se bomo lotili predstavitve Občine Trbovlje iz demografskega vidika in preverili dostopnost mesta. V nadaljevanju pa bomo zbrali skupaj in analizirali statistične podatke, ki opredeljujejo tok turističnih aktivnosti.

1.1 OPIS OBČINE

Občina Trbovlje se nahaja znotraj zasavske statistične regije, najmanjše regije v Sloveniji. Po površini občina meri 58 km² in se s tem uvršča na 122. mesto v Sloveniji. Sredi leta 2018 je imela 16.014 prebivalcev, pri čemer število predstavnic ženskega spola za malenkost izstopa in sicer je teh približno 8.210, moških pa 7.830. Po številu prebivalcev se uvršča na 32. mesto. Na kvadratnem kilometru površine občine je v letu 2018 živelo povprečno 277 prebivalcev. Gostota naseljenosti je torej tu večja kot v celotni državi, ki je 102 prebivalcev na km² (SURS, 2020).

Slika 1: Občina Trbovlje

Trbovlje so mesto, ki leži v geografskem osrčju Slovenije. Zadnji dve stoletji je bilo znano predvsem po kakovostnem premogu, iz bližnje preteklosti pa po burnih dogodkih, ki so desetletja v marsičem spreminjali tok ne le krajevne, pač pa tudi širše zgodovine. Slovi pa ta kraj tudi po odkritih, veselih, uspešnih, delavnih, pa tudi gostoljubnih ljudeh, ki imajo svojo kotlasto, razpotegnjeno dolino med Mrzlico in Kumom radi kot le malokdo. Trbovlje so bile že od nekdaj mnogo več, kot le prazno krajevno ime.

Pisatelj L. Mrzel je že pred desetletji zapisal: *»Kdor je bil enkrat doma v Trbovljah, bo težko pod soncem našel drugo domovino, zakaj vse, kar je doživel lepega, dobrega in gorja v tej kraljici naših črnih dolin, pojde z njim do konca življenja. Beseda Trbovlje mu je zmeraj ostala kakor svetel spomin, kakor pritajeno upanje njegovega srca, kakor*

njegov edini, poslednji cilj. V besedi Trbovlje je v resnici dovolj programa za celo človeško življenje.»

Trbovlje, nekoč črna dolina, so danes kraj z veliko zelenja, cvetja in sonca. Mnogi domačini, ki so pred leti odšli po svetu, pravijo, seveda z malo nostalgije, da je ta kraj med najlepšimi na svetu.

1.2 DOSTOPNOST TRBOVELJ

Železniška povezava: Vlak nas pripelje iz smeri Ljubljana ali Zidani Most do železniške postaje, od tu pa je redna avtobusna zveza skozi mesto. Prav tako obstaja na železniški postaji Trbovlje (in drugih lokacijah po mestu) možnost najema e-koles "TrajBi", s katerimi prispemo v središče mesta v pičlih 5 minutah.

Cestna povezava:

- Iz ljubljanske smeri po zasavski cesti ob Savi, preko Trojan in Zagorja ali preko Moravč in Zagorja;
- Iz mariborske/celjske smeri in Savinjske doline preko Prevala nad Podmejo, preko Trojan in Zagorja ali pa skozi Hrastnik, od tu dalje pa v Trbovlje preko Ostenka ali pa ob Savi po zasavski cesti.

V zadnjem obdobju se je cestna povezava precej izboljšala, toda ne moremo govoriti o enostavni dostopnosti v primerjavi z drugimi mesti, ki so bolj povezana z avtocesto. Seveda to ni nujno le slabo, saj je ravno ta odmaknjenost in odročnost lahko za potencialne obiskovalce pozitivna.

Spodaj zapisujemo še oddaljenost Trbovelj od nekaterih največjih slovenskih mestnih središč in bližnjih letališč.

- Ljubljana: 62 km
- Celje: 38 km
- Maribor: 88 km
- Koper: 168 km
- Kranj: 72 km
- Letališče Jožeta Pučnika (LJU): 64 km
- Letališče Edvarda Rusjana Maribor (MBX): 80 km
- Letališče Zagreb (ZAG): 115 km
- Letališče Gradec (GRZ): 154 km
- Letališče Trst (TRS): 183 km

1.3 STATISTIČNI PODATKI

V nadaljevanju bomo predstavili nekaj ključnih statističnih podatkov, vezanih na turizem in z njim povezane dejavnosti.

NOČITVE IN PRIHODI TURISTOV

LETO	PRIHODI	NOČITVE
2014	1.007	3.807
2015	474	2.326
2016	663	2.568
2017	648	2.703
2018	1.230	4.425
2019	917	3.381

Tabela 1: Nočitve in prihodi turistov

Vir: SURS

V tabelo smo zajeli prihode in nočitve domačih ter tujih gostov od leta 2014 do 2019, ki jih beleži Statistični urad Republike Slovenije. Največ nočitev so v Občini Trbovlje ustvarili leta 2018, najmanj pa leta 2015. Za leto 2020 na SURS-u še ne najdemo podatkov glede nočitev, je pa znan podatek o vnovčenju turističnih bonov v obdobju od 19.6. do 1.10. in sicer jih je bilo v tem obdobju v Trbovljah izkoriščenih 32. Vrednost teh pa je bila 2.377,50 € (FURS, 2020). Podatki o prenočitvah niso blesteči. Je pa potrebno upoštevati, da je bilo Trbovljah v letu 2019 turistom na razpolago le 77 ležišč (SURS, 2020). Največ nočitev je ustvarjenih v Mladinskem hostlu Trbovlje. Poleg tega, pa so registrirani še štirje drugi nastanitveni objekti. Vse razen Katapulta, najdemo tudi na spletnem portalu booking.com.

Vsekakor so namestitve pomemben faktor, ki vplivajo na odločitev posameznika ob izboru destinacije. Zato bodo nove potencialne investicije v namestitvene objekte v Trbovljah velikega pomena. V letu 2021-2022 se bodo med drugim v Trbovljah vzpostavila 4 oskrbovana parkirišča za avtodome.

NOČITVE V MLADINSKEM HOSTLU TRBOVLJE

V spodnji tabeli bomo predstavili statistiko nočitev v Mladinskem hostlu Trbovlje, kjer se zgodi tudi večina vseh nočitev v Trbovljah. Vidimo, da nočitve in stopnja zasedenosti z vsakim letom naraščajo. Precej nočitev je sicer ustvarjenih na podlagi mladinskih izmenjav in ne s strani individualnih gostov. Z letošnjim letom pa se bo hostel (ponovno) včlanil v mednarodno mrežo hostlov HiHostels, v kateri je včlanjenih več kot 3.000 hostlov iz celega sveta. Mreža omogoča dostop do večjega števila popotnikov iz celega sveta, zato lahko, seveda ob pravi strateški usmeritvi hostla, pričakujemo porast tudi individualnih gostov.

Izpostavili bi premalo intenzivno promocijo samega hostla in njegove ponudbe. Sam hostel med drugim nima svojega profila na družbenem omrežju Instagram, na Facebooku pa je profil premalo aktiven, kar vidimo kot veliko pomankljivost. Prav tako ocenjujemo, da tuji gostje zelo težko najdejo ponudbo hostla na spletu, saj je hostel vključen na spletno stran Zavoda za Mladino in Šport Trbovlje in je "skrit" med drugimi vsebinami ter ni posebej izpostavljen. Kot za družbena omrežja, priporočamo, da se ustvari ločena spletna stran hostla z rezervacijskim sistemom, ki omogoča gostom direktno rezervacijo in plačilo sob. Hostel bi moral strmeti, da se čim več rezervacij zgodi direktno preko njih in ne preko posrednikov, ki gostitelju zaračunajo določen odstotek provizije.

Leto	2015	2016	2017	2018	2019
Število nočitev	2.229	2.765	2.608	2.691	2.716
% zasedenosti	25%	32%	32%	35%	39%

Tabela 2: Nočitve v mladinskem hostlu

Vir: ZMŠT

Spodnja tabela nam prikazuje starostno strukturo gostov Mladinskega hostla. Kot pričakovano, je glavnina gostov mlajših od 27 let. Teh je približno 69 %.

Starostna struktura gostov (od januar 2015 do december 2019)	Skupno število nočitev
0 do 18 let	3.563
19 do 27 let	5.432
28 do 40 let	2.466
Nad 41	1.547
Vse starostne skupine	13.008

Tabela 3: Starostna struktura gostov

Vir: ZMŠT

PLANINSKI DOM KUM

V spodnji tabeli predstavljamo predvideno število obiskovalcev na najbolj znani pohodniški točki v Trbovljah. Podatke nam je posredovala Marjeta Bričl, predsednica Planinskega društva Kum Trbovlje, ki pravi, da so v planinskih domovih nastavljene knjige vpisov, v katere se po dolgoletnih raziskavah Planinske zveze Slovenije vpiše le 1/3 obiskovalcev. Na Kumu se letno vpiše približno 8.000 ljudi, zato ocenjujejo, da imajo letno 24.000 obiskovalcev*. Natančnejših podatkov nam niso mogli posredovati. Glede števila nočitev, pa nam je predsednica rekla, da so podatki za prejšnja leta zanemarljivi. V letu 2020 so bili npr. prodani le trije turistični boni, kar je velika škoda,

glede na to, da so ležišča v domu, v primerjavi z drugimi, v dobrem stanju. Vsekakor bi bilo potrebno vložiti več truda v promocijo samega doma in njegove okolice. Planinski dom Kum namreč ne najdemo niti na glavnem rezervacijskem portalu Booking.com, niti na spletnem portalu TripAdvisor. Prisotnost na obeh pa je v današnjih časih – poleg drugih spletnih marketinških aktivnosti - nujno potrebna.

Leto	2016	2017	2018
Št. obiskovalcev	24.000*	24.000*	24.000*

Tabela 4: Število obiskovalcev v PD Kum

Vir: PD Kum Trbovlje

OBISK VIRTUALNEGA MUZEJA RUDARSTVA – 4. DRITL

V spodnji tabeli predstavljamo število obiskovalcev Virtualnega muzeja rudarstva – 4. dritl, za katerega ocenjujemo, da je postal glavna turistična točka v Trbovljah in je točka, v kateri se ustavi velika večina obiskovalcev. Dritel je pravzaprav postal (neformalni) TIC, saj poleg nudenja lastnih storitev, obiskovalcem priporoča in svetuje kaj si lahko v Trbovljah še ogledajo.

Leto	2017	2018	2019
Št. obiskovalcev	2.185	2.931	480

Tabela 5: Obisk Virtualnega muzeja rudarstva

Vir: Delavski dom Trbovlje

V nadaljevanju predstavljamo statistiko obiskov stalne ponudbe Zasavskega muzeja Trbovlje. V letu 2019 so zabeležili najmanjši obisk od obravnavanih let. Večino obiskovalcev, muzej pridobi s strani šolskih in drugih organiziranih skupin. Malo pa je individualnih gostov. Upad je zaznati tudi pri šolskih in organiziranih skupinah, razlog za to pa v muzeju pripisujejo uvedbi vstopnine v letu 2018. Kratkoročno je mogoče to lahko razlog za upad števila obiskovalcev, ki so bili navajeni na brezplačen vstop, prepričani smo pa, da to ne more biti glavni razlog, ki bi dolgoročno vplival na obisk muzeja. Ocenjujemo tudi, da muzej še ni povsem izkoristil prednosti, ki jih ponujajo digitalni mediji.

OBISK STALNE PONUDBE ZASAVSKEGA MUZEJA TRBOVLJE

LETO	ŠOL. SKUPINE – OGLEDI/VODSTVA	ŠOL. SKUPINE – OBRAZST. PROG.	ORG. SKUP./VODSTVA	POSAMEZ.	SKUPAJ
2015	87/2.062	159/3.411	112/4.065	210	358/9.748
2016	74/1.554	137/3.050	56/1.642	12	267/6.258
2017	81/1.818	141/3.079	113/3.486	16	335/8.399

2018	97/1.871	143/2.972	62/1.539	100	302/6.482
2019	68/1.387	79/1.733	41/975	7	188/4.102
2015-2019	407/8.692	659/14.245	384/11.707	345	1.450/34.989

Tabela 6: Obisk stalne ponudbe Zasavskega muzeja Trbovlje

Vir: Strateški načrt Zasavskega muzeja Trbovlje

2. ANALIZA TURISTIČNE PONUDBE

V tej točki bomo analizirali obstoječo turistično ponudbo Trbovelj in predstavili glavne potencialne. Turistično ponudbo smo razdelili na naravo ter outdoor aktivnosti, kulturno dediščino, rudarsko dediščino, prireditve in kulinariko. Rudarska dediščina se po definiciji sicer umešča pod kulturno dediščino, saj se navezuje na interpretacijo specifičnih kulturnih, zgodovinskih in družbenih vrednot (Jelen, 2018). V tem dokumentu pa jo umeščamo v posebno podpoglavje, saj ima za mesto Trbovelj velik pomen. Posebej smo izpostavili tudi najbolj znane prireditve in pa kulinarčno dediščino. Na koncu poglavja izpostavljamo še SWOT matriko.

2.1 NARAVA IN OUTDOOR AKTIVNOSTI

Začenjamo z naravnimi danostmi v Občini Trbovlje. Intenzivno dvestoletno rudarjenje je v mnogočem spreminjalo podobo kraja. S človeškim posegom se je kraj preobrazil v rudarsko in industrijsko središče. Zadnja leta pa mesto dobiva prijaznejši obraz in v njem najdemo precejšen delež zelenih površin. Če so bile mogoče pred nekaj leti Trbovlje znane kot pusto, sivo in industrijsko mesto, tega v današnjem času nikakor ne moremo trditi. Tukaj velja poudariti, da je delež območij NATURA 2000 v Občini Trbovlje kar 38,8 % (Petkovšek, 2017). To nam potrjuje našo trditev, da v Trbovljah definitivno ne vlada le pusta sivina.

Predvsem izstopata krajinska parka Mrzlica in Kum, ki sta nadvse pomembna. Oba spadata tudi v območje Natura 2000. **Krajinski park Kum** se razteza na 2.232 hektarjih ter nudi zanimive ogledne naravne in kulturne dediščine. Na najvišjem vrhu krajinskega parka, Kumu (1220 m), stojijo planinski dom, cerkev sv. Neže iz 17. stoletja, kapelica sv. Jošta in RTV oddajnik. Prav na Kum pa potekajo dve naravoslovni učni poti, pot kumskega brezokca in pa zgodovinska učna pot Prusnik. Poti je trenutno mogoče prehoditi le v lastni režiji, saj je delovanje Turističnega razvojnega društva Krajinski park Kum Dobovec pod vprašanjem. Predsednica nam je v pogovoru rekla, da so v fazi reorganizacije in trenutno ne izvajajo strokovna vodenja.

Krajinski park Kum skupaj z vrhom, je vsekakor atraktiven in bi lahko postal odločilen razlog za obisk Trbovelj, saj nudi atraktivne možnosti za pohodnike, kot tudi za kolesarje. Prav za slednje, Kum predstavlja **najtežji vzpon** glede na povprečno naklonino v Sloveniji, kjer počitka za kolesarje ni. Do leta 2018 se je Izvedlo že 28

dogodkov, na katerih so se kolesarji odpravili iz središča Trbovelj do Kuma. Po pogovoru s predsednikom Kolesarskega društva Trbovlje pa smo izvedeli, da dogodka ne bodo več organizirali, kar se nam zdi velika škoda. Tovrstna prireditve lahko privabi obiskovalce tako iz bližnjih krajev, kot tudi iz bolj oddaljenih, saj bi jih prepričalo dejstvo, da gre za najtežji vzpon v Sloveniji – ljudje pa danes iščejo nove izzive. V kolikor bi želeli, da pot postane atraktivna tudi za večjo množico ljudi, bi bilo potrebno urediti zadnji del ceste na Kum, ki trenutno ni najbolj primeren za cestna kolesa. Največji potencial na območju Kuma vidimo pa prav v kolesarskem turizmu.

Krajinski park Mrzlica se razteza na 149 hektarjih, njen vrh Mrzlica (1.121 m) pa je priljubljena planinska točka pohodnikov z zasavske in s savinjske strani. Na vrhu Mrzlice je razgledna plošča, ki nam omogoča dobro orientacijo in čudovit razgled vse do Triglava. Severna pobočja so večinoma porasla z bukvijo, izkrčeni travniki in pašniki na južni strani pa segajo vse do vrha. Območje je pomembno rastišče kukavičevk, tu je najbolj severno nahajališče zlatega korena in tržaškega svišča.

Poleg zgoraj omenjenih vrhov, se jim po priljubljenosti pridružuje tudi **Sveta Planina** (1.011 m) oziroma nekoč Partizanski Vrh. Celotno območje Svete Planine ima veliko zgodovinsko vrednost. Moramo pa izpostaviti pomanjkanje gostinske in namestitvene ponudbe. Od leta 2019 namreč dom nima najemnika in ostaja zaprt na atraktivni točki s prekrasnim razgledom. Obiskovalcev (pohodnikov in kolesarjev) pa kljub temu lahko na vrhu vidimo precej. Predvidevamo lahko, da bi se obisk še povečal, v kolikor bi dom obratoval in nudil gostinske ter namestitvene storitve. Trenutno je stavba v zelo slabem stanju in vsekakor potrebna prenove.

Dom se nahaja v neposredni bližini hriba Javor, izpod katerega poteka zelo znana gorsko-kolesarska (Downhill) pot, ki privablja mnoge kolesarje in adrenalinske navdušence. Prireditve Downhill Javor se je pod okriljem MTB kluba Trbovlje od leta 1999 izvedla kar 20-krat. Predsednik kluba Sebastjan Zmrzljak nam je v pogovoru dejal, da se prireditve sicer zaradi spremembe trendov v kolesarstvu ne bo izvajala več, imajo pa znotraj kluba načrte za vzpostavitev atraktivnega trail centra – Javor trails. S projektom želijo razširiti turistično ponudbo Trbovelj in privabiti športno aktivne turiste. Takšen trail center bi sigurno popestril ponudbo Trbovelj in bi predstavljal dodatno aktivnost za obiskovalce.

Kot primer dobre prakse uspešnosti kolesarskega turizma bi izpostavili Robidišče Trail Center, s katerim so postali finalisti tekmovanja za najbolj inovativne turistične ideje Snovalec 2020, ki ga vsako leto podeljuje Slovenska Turistična Organizacija. Njihov butični trail center je postal sinonim za kvaliteten MTB produkt. Hkrati daje priložnost že opuščeni vasi in prinaša ekonomske, družbene ter okoljske koristi za celotno skupnost.

Trbovlje imajo velike turistične možnosti na področju kolesarstva. Glede na zanimivost in atraktivnost, Planinska zveza Slovenije umešča Zasavje na sam **vrh po**

zanimivosti etap na celotni dolžini turnokolesarske poti po Sloveniji. Kolesarski turizem povzroča veliko multiplikativnih učinkov in motivira celotno skupnost, da deluje proaktivno. Prav tako pripomore k podaljšanju glavne (poletne) sezone. Lepa narava in pristna tišina naših hribov vsem obiskovalcem pušča neizbrisljiv pečat. Možnosti za rekreacijo v naravi v Trbovljah definitivno ne manjka, kar je lahko poglaviten razlog za prihod obiskovalcev, ki si želijo pristen stik z naravo. Kot dva ključna produkta za privabljanje obiskovalcev vidimo dogodek vzpon na Kum in vzpostavitev trail centra Javor Trails. Menimo, da Trbovlje lahko zadovoljijo potrebe številnih športnih in outdoor navdušencev.

Športni turizem prav tako velja za enega najhitreje rastočih segmentov v turizmu. V zadnji slovenski strategiji turizma, sta med drugim športni turizem in outdoor aktivnosti kot produkt, opredeljena kot ena od vodilnih turističnih produktov Slovenije. V času po epidemiji COVID-19 pa lahko pričakujemo še več zanimanja za obiske narave in izvajanja športnih aktivnosti na prostem.

2.2 KULTURNA DEDIŠČINA

Kultura je pri turistih pogosto primarni motiv za obisk destinacije, lahko pa je tudi pomemben sekundarni. UNWTO (2018) je v svoji raziskavi o turizmu in kulturi ugotovil, da okoli 30 % turistov navaja kulturo kot njihov primaren motiv, medtem ko jih 17 % opredeljuje kulturo kot sekundarni motiv. Povprečno se 40 % turistov udeležuje v različnih kulturnih aktivnostih med samim potovanjem.

Znanih je precej pozitivnih učinkov turizma na kulturno dediščino in veliko dobrih praks po celotnem svetu. V kolikor je ustrezno načrtovan, lahko pomembno prispeva k ohranitvi kulturne dediščine. Ustvarja pozitivne ekonomske, družbene in okoljske učinke. Ekonomski učinki so lahko povezani z ustvarjanjem novih delovnih mest in prispevanju k lokalni blaginji. V kolikor se prihodki iz obiskov kulturne dediščine vlagajo nazaj v objekte, to pomembno prispeva k njihovem ohranjanju in vzdrževanju. Družbeni učinki so vidni v ohranjanju tradicij, običajev in kulture ter vzdrževanju pozitivnega imidža destinacije. UNESCO nesnovno dediščino prepoznava prav tako pomembno kot snovno. Okoljski učinki pa lahko povzročijo povečanje zavedanja o pomembnosti določenih znamenitosti. Spodbuja lokalno prebivalstvo in turiste, da namenijo več pozornosti na njihov vpliv na naravno in kulturno okolje.

Trbovlje je mesto z bogato kulturo in zanimivo zgodovino. Če je 200 let rudarjenja pustilo velik pečat na naravi in okolici, lahko enako trdimo tudi za kulturo mesta. Trboveljske korenine imajo številni znani glasbeniki in kulturniki. Med njimi so to Laibach, zasedba Hiša, Red five point star, evrovizijska predstavica in igralka Tanja Ribič. Od tu je tudi vrhunsko umetniško-plesna zasedba En knap, večkrat nagrajena Delavska godba Trbovlje, ki nastopa že več kot 100 let in seveda pesnik in pisatelj Tone Seliškar z deli kot so: Bratovščina Sinjega galeba, zbirka Trbovlje, roman

Tržaška cesta. V Trbovljah je ustvarjal tudi domačin Janez Knez, pobudnik vsakoletnega delovnega srečanja slikarjev Ex-tempore Art Kum. Pročelje stavbe Delavskega doma Trbovlje, krasi mozaik kiparja Marija Preglja, za katerega je avtor leta 1958 prejel Prešernovo nagrado, najvišje državno priznanje za dosežke v kulturi.

V registru nepremične kulturne dediščine je v Občini Trbovlje zavedenih **191 enot** (stavbe, arheološka najdišča, spomeniki, naselja, itd.). Objektov sakralne dediščine najdemo 31. Vsak objekt nosi svojo zgodbo, ki je s pravo interpretacijo lahko zanimiva za obiskovalce. V nadaljevanju podrobneje predstavljamo nekaj objektov in posebnosti, ki bi jih veljalo v prihodnje boljje izpostavljati.

ČEBINE - BARLIČEVA HIŠA

Celotno območje Svete planine in Čebin je bilo velikega pomena za NOB. Tam so potekale številne kurirske poti. Zaradi velikega pomena za narodnoosvobodilni boj so leta 1955 preimenovali vrh v Partizanski vrh, to ime pa so dali tudi naselju. Novo ime se je obdržalo do leta 2002, ko so vrhu in naselju vrnili prvotno ime (pešpoti.si.). Na tem območju je vsekakor najpomembnejšega pomena Barličeva hiša – spomenik lokalnega pomena – v kateri je med 17.4. in 18.4. 1937 potekal ustanovni kongres KPS. Hiša in znotraj nje spominska soba ter razstava o političnem razvoju med obema vojnoma, predstavljajo velik potencial in lahko s pravim prikazom njene zgodbe, ogled hiše postane edinstveno doživetje. Zasavski muzej Trbovlje, ki upravlja s spominsko hišo, v svojem strateškem načrtu 2021 – 2025 izpostavlja, da je hiša v slabem stanju in bi jo bilo potrebno obnoviti ter posodobiti njeno razstavno gradivo.

Kot primer dobre prakse izkoriščanja zgodb iz časov vojne v turistične namene, bi izpostavili doživetje Pripoved vojaka s Soške fronte, ki nosi certifikat Slovenia Unique Experiences (<https://www.slovenia.info/sl/edinstvena-dozivetja/pripoved-vojaka-s-soske-fronte>). Vidimo velik turistični potencial hiše in predstavitev njene zgodbe, ki je vsekakor lahko zanimiva za obiskovalce.

RUDAR PROMETEJ

Najnovejša pridobitev v Trbovljah, delo akademskega kiparja mag. Zorana Pozniča, ki pa še ni doživela svojega uradnega odprtja. Prometej je spomenik generacijam Trboveljčanov, ki so se preživljali s kopanjem rude. Na simbolni ravni so bili kot Prometej, ki je bogovom ukradel ogenj in bil zato kaznovan, zato tudi takšno ime spomenika. 8 metrov visok in 10 ton težak, izdelan iz odpadnega jamskega železa, ki je ostalo na deponiji po zaprtju rudnika. Nekateri kosi so stari preko 100 let. Rudar Prometej bo tudi osvetljen, da bo ponoči žarel, iz njegove naglavne svetilke pa bo laserski žarek sijal proti stolpu rudniškega dvigala na Gvidu, ki je še eden od pomnikov rudarske preteklosti kraja. Že preden je bil postavljen, je pridobil veliko medijske pozornosti. Nedvomno bo spomenik privabil precejšnje število obiskovalcev, ki si ga

bo hotelo ogledati. Hkrati je to priložnost, da se tovrstnim obiskovalcev ponudi možnost dodatnih aktivnosti, ki bi jih zadržale v Trbovljah dlje časa.

NAJVIŠJI DIMNIK V EVROPI

Dimnik termoelektrarne Trbovlje - najvišji dimnik v Evropi - je že sam po sebi zelo markantna točka. Vsakdo, ki gre mimo njega, osupne ob njegovi mogočnosti. Smo mnenja, da lahko dimnik postane glavna turistična točka in primarni motiv za obisk Trbovelj. Vsekakor je eden od glavnih produktov dimnika lahko povezan z adrenalinskimi doživetji in s tem postane idealen za adrenalinske navdušence. Trenutno si je notranjost dimnika mogoče ogledati z ustreznim spremljevalcem. Po predhodnem dogovoru z Delavskim domom Trbovlje, pa je s pomočjo ustrezne opreme, mogoče doživeti tudi virtualno plezanje na vrh dimnika. Vsekakor je to vzpodbudno, bo pa za privabljanje zahtevnejših gostov in vzpostavitev butične ponudbe, potrebno storiti še korak naprej. Predvsem bi virtualno plezanje na dimnik moralo biti v redni ponudbi in ne le z možnostjo po predhodnem dogovoru.

LOVSKI GRADIČ ALI ARZENŠKOVA HIŠA

Lovski gradič velja za najstarejšo hišo v Trbovljah. Spomenik lokalnega pomena in pomembna zgodovinska stavba za Trbovlje. Po pripovedovanju naj bi sedanja hiša stala na temeljih lovskega gradiča, ki so ga za svoje lovske čuvaje zgradili celjski grofje. Kasneje je stavba služila kot gosposki urad in postojanka tobačnih nadzornikov, dokler je nista kupila Jakob in Marija Peklari in v njej uredila gostilno in mesnico. Leta 1925 jo prevzame Ljudmila Arzenšek, katere priimek je postal neločljivo povezan s hišo. Potem, ko je že skoraj propadla, so jo popolnoma obnovili in danes služi kot protokolarni objekt Občine Trbovlje s poročno dvorano.

SPOMINSKA SOBA ANE DIMNIK

Ana Dimnik, "slovenska mati" je bila od leta 1883 solastnica, po smrti soproga Ivana Dimnika leta 1901, pa vse do svoje smrti leta 1921, pa lastnica gostišča v Trbovljah. Gostilna je bila zbirališče zavednih Slovencev. Ana Dimnik je spodbujala slovensko besedo, kupovala slovenske knjige, sodelovala je pri ustanovitvi moške podružnice Družbe sv. Cirila in Metoda. Leta 1896 je ustanovila žensko podružnico Družbe ter bila njena predsednica vse do svoje smrti. Umrta je leta 1921. Priredili so ji veličasten pogreb, na zadnji poti jo je spremljalo deset tisoč ljudi, kralj Peter I. je poslal sožalno pismo. Njeno delo je navdahnilo pisatelja Vladimirja Levstika, opisal jo je v svoji knjigi *Gadje gnezdo*.

Spominsko sobo Ane Dimnik si lahko obiskovalci ogledajo v Pizzeriji Dimnik. Sedanji, že dolgoletni najemnik, ustrezno skrbi za ohranitev spominske sobe in dokumentacije v njej. Seveda pa bi se lahko zadeva postavila še na višji nivo. Omenili bi potencial, ki

je še mogoč v prilagoditvi stalne gostinske ponudbe v skladu s tradicijami in zgodovino Ane Dimnik.

Kot primer dobre prakse lahko vzamemo kavarno v Tavčarjevem dvorcu na Visokem v Poljanah, katere gostinska ponudba temelji na zgodbi Ivana Tavčarja in njegovih del (npr. koktejl Visoška kronika). Tudi strežno osebje je del te zgodbe, saj so prav vsi oblečeni v tradicionalne noše.

MOZAIK MARIJA PREGIJA IN DELA STOJANA BATIČA

Pročelje ob stopnišču Delavskega doma Trbovlje krasimo mozaik akademskega kiparja Marija Preglja, ki prikazuje življenje v Trbovljah skozi čas. Za delo je avtor prejel Prešernovo nagrado, najvišjo državno nagrado za dosežke v kulturi.

Trbovlje je rojstno mesto kiparja Stojana Batiča in njegove skulpture iz rudarskega cikla krasijo stopnišče ob Delavskem domu, velika skulptura »Boj z Orjuno« pa mesto, kjer je 1. junija 1924 prišlo do spopada med Orjuno in trboveljskimi delavci. Šlo je za enega od prvih organiziranih odporov proti fašizmu v Evropi in dogodek, ki je tako močno zaznamoval Trbovlje, da 1. junija praznuje občinski praznik, cesta kjer stoji kip, pa nosi ime Ulica 1. junija. Batičeva skulptura prikazuje trenutek, ko sta obe skupini trčili ena ob drugo in začel se je boj. Ob spomeniku stoji stavba Zasavskega muzeja Trbovlje, ki hrani in predstavlja preteklost lokalnih skupnosti.

ZASAVSKI MUZEJ TRBOVLJE

Dejavnost muzeja je najvidnejša na področju prezentacije gradiva in v publicistiki. Osnova prezentacije je stalna razstava Srečno...črne doline v matičnem muzeju, na kateri so s kombinacijo klasične in ambientalne postavitve zajeli deset glavnih tem, ki pomenijo rdečo nit razvoja vseh treh zasavskih krajev v zadnjih dvesto letih. Poleg stalne razstave sta občasno na ogled stalni likovni zbirki akad. kiparja Stojana Batiča in akad. slikarja Leopolda Hočevarja, ki sta ustvarila obsežen opus na temo rudarjenja in industrijske krajine.

Poleg razstav in zbirk v muzejski zgradbi obiskovalcem nudijo tudi ogled avtentičnega rudarskega stanovanja nedaleč stran v rudarski koloniji in predstavitev ostalih rudarskih kolonij – etnološka pot. Pot se prične pri rudarski koloniji Njiva in jo je mogoče doživeti v spremstvu kustosa iz Zasavskega muzeja Trbovlje. Popelje nas skozi dele rudarskih kolonij in nam prikaže takratno življenje rudarjev. Sama tematika poti in okolica, ki se jo obišče, je vsekakor zanimiva, saj so tovrstne kolonije posebnost ne le v slovenskem, temveč tudi v celotnem srednje-evropskem prostoru. Ocenjujemo pa, da je potrebno samo vodenje popestriti z dodatnimi elementi, ki se direktno povezujejo z rudarsko dediščino. S tem mislimo na aktivno vključevanje obiskovalcev. Glede na to, da se obiskovalci ne bodo vedno posluževali strokovnega vodenja s strani muzeja, je potrebno omogočiti, da se lahko na pot odpravijo sami in vseeno prejmejo

vse potrebne informacije. V ta namen bi lahko na table vključili QR kode (ali AR tehnologijo) in bi ob skeniranju le te, prejel zanimive informacije o konkretni lokaciji.

Število obiskovalcev muzeja v zadnjih letih smo predstavili v tabeli 5. Ocenjujemo, da bi bilo potrebno ponudbo muzeja povezati z drugimi ponodbami v bližini (npr. etnološka pot + ogled rudarskega stanovanja + 4. dritl) in jo tržiti v skupnem paketu. Obiskovalci se bodo tako prej odločili za celostni paket, kot le za obisk samega muzeja. Za delovanje tega je potrebno okrepiti sodelovanje vseh ponudnikov storitev (javnih in zasebnih).

2.3 RUDARSKA DEDIŠČINA

Ko govorimo o dediščini Trbovelj, je eden od najpomembnejših elementov te prav rudarska dediščina. Mesto Trbovelj, kakršnega poznamo danes, je praktično nastalo zaradi premoga in rudarjev oziroma knapov, ki so z njihovim trdim delom oblikovali podobo našega mesta. Pozitivni gospodarski vplivi rudarjenja pa niso bili pomembni le za lokalni prostor, temveč tudi za slovenski in nekaj časa jugoslovanski prostor. Lahko rečemo, da je Trbovlje po Sloveniji, kot tudi širše, najbolj znano prav po rudniku. Kljub zaprtju, pa se rudarska tradicija še vedno ohranja. Zasluga za to gre predvsem določenim društvom, zavodom in posameznikom, ki delujejo na tem področju ter se borijo za ohranjanje rudarske identitete. Rudarska dediščina predstavlja večinski delež trenutne turistične ponudbe Trbovelj. Celotna zgodba in turistična ponudba se vedno, vsaj posredno navezuje na rudarstvo. Že nekaj časa se je možno (po dogovoru) v spremstvu društva Perkmandeljč spustiti v rove trboveljskega rudnika.

Predvsem se je na tem področju od leta 2018 storil velik korak naprej s pomočjo projekta Inspiracija, katerega cilj je revitalizacija mest industrijske dediščine za preboj kulturnega turizma v Trbovljah, Slovenski Bistrici, Labinu in na Reki. Preboj na področju turizma in povezovanja lokalnih deležnikov je definitivno bil storjen. Vzpostavila so se zanimiva doživetja z enako rdečo nitjo – dediščina Trbovelj. Od vzpostavljenih doživetij, zaenkrat najbolj živi Virtualni muzej rudarstva – 4. Dritl, ki je hkrati postal tudi glavna turistično-informativna točka za vse ostale aktivnosti, ki jih lahko obiskovalci počnejo v Trbovljah. Drugi vzpostavljeni turistični produkti so še: Park kulture, Pobeg iz rudnika, Perkmandeljčev pohod po rovih trboveljskega rudnika, Showroom Kuolmi, V osrčje najvišjega dimnika v Evropi, Po industrijskih poteh do novomedijskega mesta, Pohod po kumlanskih poteh in Kavno doživetje "Črno zlato". Poleg doživetij, je preko projekta zaživel tudi kulinarčni festival "iz trbouskiga špajza", namenjen povezovanju gostinskih ponudnikov, ki v svojih obratih nudijo tradicionalno zasavsko kulinariko in s tem spodbujajo ohranjanje kulinarčne tradicije.

Kot rečeno, je bilo s pomočjo projekta Inspiracija na tem področju storjeno veliko. Se pa projekt v letu 2021 izteče in se sedaj pravo delo (v realnem okolju) komaj začne. Večina te ustvarjene turistične ponudbe je na voljo le po predhodnem dogovoru in je namenjena večinoma večjim skupinam. To namreč otežuje dostopnost individualnim

popotnikom ali manjšim skupinam, ki njihove aktivnosti večinoma rezervirajo med samim potovanjem. Potrebno se je tudi zavedati, da je znan upad skupinskih potovanj in naraščanje individualnih. Prav tako ni točno jasno, katere od zgoraj omenjenih aktivnosti bodo ostale v redni – ali vsaj občasni – ponudbi.

Ena od aktivnosti, ki se nam zdi, da ima veliko potenciala za privabljanje gostov in še ni povsem zaživela, je **soba pobega - pobeg iz rudnika**. Delni razlog, da ni zaživela je tudi pandemija, ki ni dopuščala odprtje sobe pobega. Sedaj, ko lahko pričakujemo sproščanje ukrepov in postopno odpiranje različnih dejavnosti, se je potrebno lotiti širše promocije. V sobi pobega so v novem letu koncept igre malenkost spremenili. Po prvih testiranjih so odzivi zelo pozitivni. Sama zgodba, ki te spremlja skozi igro, je vsekakor zanimiva in kar je še pomembneje – direktno se povezuje z rudarsko dediščino in spodbuja ohranjanje le te. Okolje, v katerem se igra izvaja, je prav tako atraktivno, saj spominja na pravi rudnik. Menimo, da je potrebno to doživetje – ob sprostivni ukrepov – začeti intenzivneje oglaševati. Prav tako je potrebno zagotoviti, da se bo izvajalo redno in da bo na voljo tudi v popoldanskih časih ter ob vikendih.

Potrebno je še naprej motivirati ključne deležnike k sodelovanju (lokalnem in širšem), poiskati primerne prodajne ter promocijske kanale in seveda konstantno nadgrajevati ter prilagajati doživetja, da bodo sledila potrebam prihodnjih obiskovalcev. Ključ za doseganje omenjenih ciljev, pa je po našem mnenju izobraževanje in povezovanje v lokalnem (in širšem) okolju.

2.4 PRIREDITVE IN DOGODKI

Prireditve oziroma dogodki prispevajo k ohranjanju lokalnih tradicij in običajev. Teh je seveda v Trbovljah veliko, izpostavili pa bomo le tiste z največjim turističnim potencialom.

- **Občinski praznik – Nohšiht in Anduht**

Ni ga trboveljčana, ki ne bi poznal tega praznika. Vsako leto, se 1. junija izvede dvodnevni festival (Nohšiht in Anduht), ki se slavi na Ulici 1. junija, kjer je prav na ta dan leta 1924 prišlo do spopada med fašistično Orjuno in trboveljskimi delavci. Dogodki, ki so se zgodili 1. junija 1924 se uvrščajo med pomembnejše dogodke v zgodovini delavskega revirskega gibanja. Lahko rečemo, da je to največja kulturna prireditev v Trbovljah in ima tudi največji pomen ter vrednost za lokalno prebivalstvo.

- **Festival Speculum Artium**

Eden izmed najodmevnejših dogodkov v občini Trbovlje je zagotovo mednarodni festival novomedijske kulture, Speculum Artium, ki se je lansko leto izvedel že 12. leto zapovrstjo. Festival v Trbovlje prinaša najbolj priznane avtorje in projekte, ki delujejo

na prepletu umetnosti, znanosti in tehnologije. Poleg različnih strokovnjakov, pa Trbovlje zaradi festivala obiščejo tudi zunanji obiskovalci iz celotne Slovenije in širše. V Delavskem domu Trbovlje ocenjujejo, da je bilo v letu 2017 na festivalu približno 3.000 obiskovalcev, v letu 2018 pa kar 5.000. Dogodek torej predstavlja velik potencial za celotno mesto in njegovo okolico saj ustvari precej multiplikativnih učinkov.

- **Kulinarični festival iz "trbouskiga špajza"**

Najmlajša prireditev od naštetih. Prvič se je izvedla v letu 2019, v okviru projekta Inspiracija in že v svoji prvi izvedbi navdušila obiskovalce, ki so prišli predvsem iz lokalnega okolja. Tovrstna prireditev ima več (pozitivnih) multiplikativnih učinkov na celotno skupnost. Je odličen primer povezovanja lokalnih ponudnikov in vseh ostalih deležnikov. V sklopu prireditve je bilo vključenih 10 ponudnikov gostinskih storitev in nekaj lokalnih kulturnih ter etnoloških društev. Izvedba festivala pomembno prispeva k ohranitvi gastronomske dediščine in bi lahko postal tradicionalen za Občino Trbovlje. Festival ima prav tako veliko možnosti za privabljanje zunanjih obiskovalcev. *Na splošno lahko rečemo, da se je gostincem, direktno zaradi kulinaričnega festivala obisk povečal, ter da so ljudje v teh časih povpraševali po tradicionalnih zasavskih jedeh, kar se jim je zdelo zelo pozitivno. Tovrstne prireditve se jim zdijo zelo pozitivne in si jih vsekakor želijo še več.*

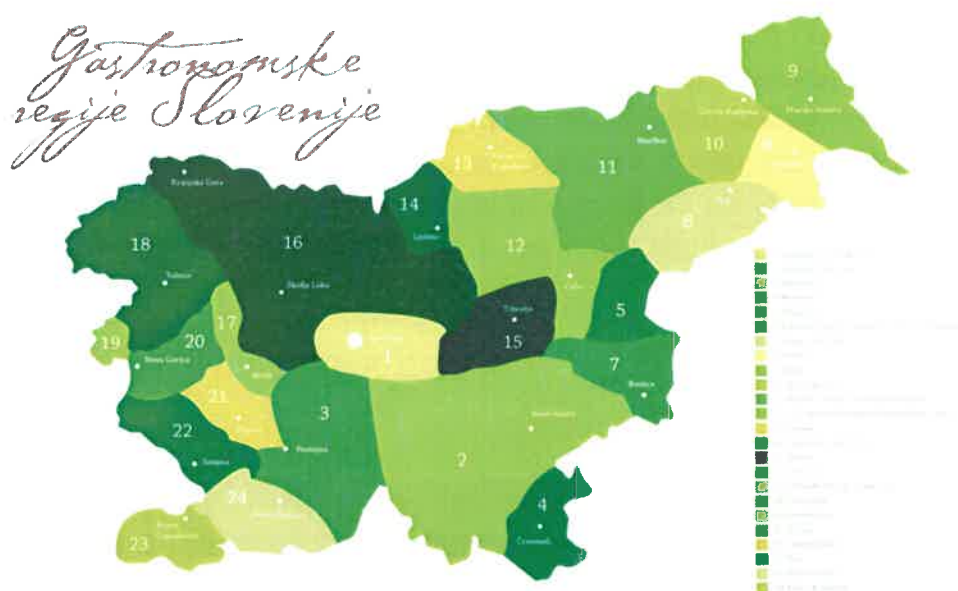
- **Jamatlon**

Jamatlon je unikatna in predvsem adrenalinska preizkušnja v jami, ki je bila do sedaj izvedena že 12-krat. Tek skozi rudnik Trbovlje-Hrastnik se izvede dvakrat na leto in ni privlačen le za lokalno prebivalstvo, temveč se ga vsakokrat udeleži tudi precejšnje število obiskovalcev iz drugih slovenskih regij, kot tudi iz tujine. Lahko govorimo o zelo velikem turističnem potencialu, saj takšno podobno prireditev težko najdemo drugje po svetu in zaradi tega predstavlja konkurenčno prednost pred ostalimi "običajnimi" tekaškimi prireditvami. Po pogovoru z Markom Planincem, organizatorjem prireditve, lahko ocenimo, da prireditev še ni dosegla odmevnosti in prepoznavnosti, kot bi si jo zaslužila. Prihodnost prireditve je v veliki meri odvisna od lastništva in organizacije Rudnika Trbovlje-Hrastnik, znotraj katerega se prireditev izvaja.

Same prireditve, v kolikor so izvedene trajnostno, lahko pomembno prispevajo k razvoju in prepoznavnosti kraja. Za veliko število turistov, lahko predstavlja obisk specifične prireditve glavni motiv za obisk destinacije/kraja. Kljub temu, pa je pomembno, da ima obiskovalec na voljo še ostalo ponudbo (namestitvev, gostinska ponudba, ipd.), ki je potrebna za končno odločitev o odhodu na destinacijo.

2.5 KULINARIKA

Slovenijo je prof. dr. Janez Bogataj - na podlagi raziskav - razdelil na 24 gastronomskih regij. V vsaki regiji so izpostavljene in strnjene najbolj značilne jedi, kar predstavlja specifično gastronomsko identiteto Slovenije in posameznih regij. Do sedaj so zbrali že 365 značilnih lokalnih in regionalnih jedi ter pijač iz celotne Slovenije (Ministrstvo za kulturo, 2021). Ena od gastronomskih regij je tudi zasavska. V publikaciji Okusi Slovenije iz leta 2013, so pri zasavski regiji opredelili 5 najbolj značilnih jedi te regije in sicer so to funštrc ali knapovsko sonce, grenadirmarš, krumpentoč, zasavska jetrnica in trojanski krofi. Vidimo lahko, da je Zasavje, ter s tem tudi Trbovlje, postavljeno na slovenski gastronomski zemljevid. A vendarle ne moremo trditi, da so zasavske jedi široko prepoznavne v Sloveniji in da je Zasavje oziroma Trbovlje znano kot kulinarčna destinacija.

Slika 2: Gastronomске regije Slovenije (Vir: Ministrstvo za kulturo, 2021)

Ko govorimo o zgodovini zasavske kulinarike, govorimo o preprostih oziroma t.i. sitostnih jedeh iz žita, stročnic in okopavin. Meso in mlečni izdelki so se na jedilnikih pojavljali v manjši meri. Industrializacija je pustila velik pečat na več elementov življenjskega sloga v Trbovljah in enako lahko rečemo za prehranjevalne navade. Prehrana v nekdanj rudarskih revirjih je temeljila bolj na količini kot na kakovosti. Osnovni pravili *nič se ne zavrže in kar ni strupeno, je užitno*, opredelujeta socialni položaj takratnega prebivalstva (Mlakar Adamič, 2003). Velik vpliv na kulinariko in na vsakdanje življenje so pustile tudi močne delavske migracije, ki so s seboj prinesle tudi zunanje navade in običaje. Prav zaradi tega lahko tudi govorimo o raznolikosti in posebnosti zasavske kulinarike. Kljub temu, da je prehrana enostavna, pa jo marsikateri gostinci iz Trbovelj lahko pripravijo kot okusno in privlačno. Težavo vidimo v tem, da tradicionalno zasavsko kulinariko redko najdemo v stalni gostinski ponudbi oziroma jo je potrebno predhodno naročiti.

V zadnji strategiji razvoja turizma v Zasavju, so ugotavljali na katerih področjih anketiranci vidijo priložnost za razvoj turizma v Zasavju. Ugotovili so, da se je največ anketirancev opredelilo prav za ponudbo lokalne kulinarike in za zanimive prireditve. Lokalne kulinarčne specialitete opredeljujejo kot prednost, ki je vredna izboljševanja in dopolnjevanja. Na področju prireditev vidimo prav v povezavi s kulinariko še veliko neizkoriščenega potenciala v smislu državne prepoznavnosti. Strmeti bi morali k temu, da bi tovrstne prireditve postale tradicionalne, saj bi tako izboljšali splošno ozaveščenost o posebni kulinariki tega območja in hkrati naredili velik korak na prepoznavnosti destinacije. Kulinarika ne pozna meja, zato menimo, da bi tovrstni kulinarčni dogodki imeli veliko večji doseg, v kolikor bi bili organizirani skupaj na regijski ravni. Tako bi letno imeli en velik dogodek, ki bi združeval vse tri zasavske občine z enim skupnim imenovalcem: zasavska kulinarika. Kot pri konceptu Istrskega maratona, bi se tudi takšen dogodek lahko izvajal vsako leto v drugi občini.

2.6 ORGANIZACIJA TURIZMA

Slovenska Turistična Organizacija v svoji iztekajoči se strategiji razdeljuje Slovenijo na 4 vodilne destinacije oziroma makro regije. Te so:

- Alpska Slovenija,
- Mediteranska Slovenija,
- Termalna Panonska,
- Osrednja Slovenija in Ljubljana

Znotraj teh so opredelili vodilne in druge destinacije. Trbovlje znotraj te strategije ni prepoznano kot samostojna turistična destinacija, temveč spada pod Zasavje, ki umeščajo pod druge destinacije. Zasavje pa znotraj strategije spada pod RDO (Regionalna destinacijska organizacija), ki je bila ustanovljena v sklopu projekta Povezovanje regionalnih destinacijskih organizacij 2014-2020. Danes lahko rečemo, da se Zasavje uradno ne promovira kot skupna turistična destinacija, temveč vse 3 zasavske občine razvijajo lastne turistične zgodbe. Prav tako v Zasavju ne deluje več nobena krovna organizacija, ki bi povezovala občine na področju turizma.

Če pogledamo organiziranost turizma v Trbovljah, lahko vidimo, da ni krovne organizacije oziroma osebe, ki bi skrbela za promocijo in razvoj turizma v celi občini. Prav tako uradno Trbovlje nima Turistično informacijske točke. Vstopna točka v Trbovlje za zunanje obiskovalce je sicer Delavski dom Trbovlje oziroma 4. Dritl, vendar samo ime ne nakazuje na Turistično informacijski center, kar je lahko za obiskovalce težava. Ocenjujemo, da Trbovlje potrebuje kader, podkrepjen s turističnimi znanji in izkušnjami, ki bo lahko ustrezno promoviralo in organiziralo turizem in z njim povezane dejavnosti ter le te postavile na višji nivo, skladen s trenutnimi in prihodnjimi turističnimi trendi.

2.6 SWOT matrika

Spodaj predstavljamo SWOT matriko oziroma PSPN analizo turizma v Trbovljah. Elemente smo zajeli skozi opazovanje destinacije in njenih aktivnosti povezanih s turizmom, pogovori s ključnimi turističnimi deležniki ter skozi lastno strokovno mnenje.

PREDNOSTI	SLABOSTI	PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
Neokrnjenost narave	Nesistematično upravljanje turizma	Športne in kulturne prireditve	Turizem ni prepoznan kot poslovna priložnost
Bogata kulturna in naravna dediščina	Neprepoznavna turistična destinacija	Pohodniške in kolesarske poti	Negotova prihodnost rudnika
Lega v središču države	Ni krovne destinacijske znamke	Rudnik in ostala industrijska dediščina	Propadanje stavb in objektov kulturne dediščine
Zanimive kulturne prireditve	Pomanjkanje ležišč	Najvišji dimnik v Evropi	Izseljevanje mladih
Urejene cestne povezave	Pomanjkanje strokovnega turističnega kadra	Intenzivnejše povezovanje na lokalni, nacionalni in mednacionalni ravni	Pomanjkanje vlagateljev za naložbe v turistično infrastrukturo
Neobljudenost oziroma nemasovnost	Premalo povezovanja med turističnimi deležniki na lokalni in regionalni ravni	Adrenalinski turizem	Nezainteresiranost podpornih institucij za razvoj turizma
Bližina zdraviliških destinacij Laško in Rimske Toplice	Nestalna ponudba doživetij in drugih aktivnosti	Povečanje vlaganj v razvoj turistične infrastrukture	Močna konkurenca v sosednjih regijah in njen hiter razvoj
		Doživetja in prireditve v rudniku	Opuščanje kmetij in obdelovalnih kmetijskih površin
		Izgradnja predora med Trbovljami in Savinjsko dolino	

3. PRIMERJALNA ANALIZA

Odločili smo se za primerjavo Trbovelj s turistično destinacijo Idrija, za katero lahko rečemo, da se na turističnem trgu pozicionira s podobnimi elementi industrijske dediščine. Lahko pa za Idrijo rečemo, da je na trgu pozicionirana uspešneje kot Trbovlje in se je zelo sistematično lotila razvoja turizma. S tem mislimo predvsem na celotno organizacijo turizma na destinaciji in prepoznavanju potenciala tega. Spodnje podatke smo pridobili iz njihove še trajajoče strategije razvoja turizma 2019 - 2023 ter z osebnim pogovorom z izvajalcem slednje, Matevžem Štravsom, strokovnjakom na področju dediščine.

3.1 DESTINACIJA IDRIJA

Idrija se je, kot Trbovlje, v večji meri razvila prav zaradi rudnika in vsebuje veliko elementov industrijske (in druge) dediščine, na katerih v večji meri gradijo svojo turistično ponudbo. Prav tako kot Zasavje (in s tem Trbovlje), se tudi Idrija skupaj s Škofjo Loko umešča pod makro destinacijo Osrednja Slovenija & Ljubljana, s tem da so omenjeni destinaciji prepoznani kot vodilni.

Občina Idrija je v letu 2019 ustvarila 22.148 nočitev, medtem ko jih je bilo v Trbovljah ustvarjenih 3.381 (SURs, 2021). S tem moramo poudariti, da je v Idriji na voljo skupaj 398 ležišč, v Trbovljah pa le 77. Tudi v Idriji se sicer soočajo s problematiko pomanjkanja števila ležišč. Kot glavni problem pa izpostavljajo izrazito sezonskost turizma, saj se kar 30 % nočitev ustvari v juliju in avgustu. Problem sezonskosti želijo rešiti z organizacijo dogodkov izven glavne poletne sezone in s tem pritegniti obiskovalce ter ustvariti prihodke tudi v t.i. mrtvi sezoni.

PRIMERJALNI ELEMENTI:

1. Organiziranost turizma

V Idriji je glavni koordinator turističnih aktivnosti Zavod za turizem Idrija (prej Center za idrijsko dediščino), ki je organizacijsko razdeljen na naslednje enote - Turizem, Unesco Globalni Geopark Idrija, Prireditve ter Turistično informacijski center s Centrom za obiskovalce. Pred ustanovitvijo zavoda za turizem, je bila opazna velika razpršenost dejavnosti, ki se navezujejo na turizem in dediščino. Veliko deležnikov se je ukvarjalo s podobnimi aktivnostmi in med njimi je primanjkovalo komunikacije ter usklajevanja. Z zavodom so uspeli doseči to, da je na destinaciji ena krovna organizacija, ki je v prvi vrsti zadolžena za koordiniranje turizma in z njim povezanih dejavnosti. Poleg te, so prisotne še druge (javne in zasebne) organizacije, ki se

posredno ali neposredno ukvarjajo s turizmom. Toda krovna je Zavod za turizem Idrija, ki omogoča jasno ter usklajeno komuniciranje z zunanjimi deležniki in partnerji, znotraj destinacije pa omogoča podporo vsem turističnim ponudnikom ter nudenje vseh informacij vsem tipom deležnikom. Občina Idrija je prav tako vzpostavila Turistični odbor – neformalno strukturo -, v katerega so vključeni vsi glavni akterji na področju turizma, upravljalec (Zavod za turizem) ter predstavnik Občine Idrija. Odbor se sestaja na mesečnih sestankih in je odgovor na težave slabe komunikacije ter nezadostnega povezovanja in usklajevanja.

2. Turistična ponudba

V njihovi strategiji turizma opredeljujejo hierarhijo turističnih produktov, ki je zasnovana v obliki piramide iz treh horizontalnih ravni. Na vrhu piramide najdemo njihov nosilni turistični produkt, t.j. Rudnik živega srebra Idrija, ki predstavlja njihovo glavno konkurenčno prednost in je produkt, s katerim lahko najučinkoviteje privabijo obiskovalce na destinacijo. Poleg tega pa so izpostavili še 4 vsebinske sklope, ki spadajo v drugo raven in gre za nosilne produkte posameznega sklopa. Ti sklopi so: dediščina živega srebra (UNESCO), Idrijska čipka (UNESCO), Idrijski žlikrofi in Geopark Idrija (UNESCO). Določili so torej njihove glavne turistične produkte, na katerih gradijo podobo destinacije. Na podlagi teh produktov, so določili tudi njihove ciljne skupine, katere lahko personalizirano in ciljno nagovarjajo. Seveda pa ima destinacija še druge integralne turistične produkte, ki povezujejo posamezne krovne produkte. Ocenjujemo, da je ta poteza na destinaciji pozitivna in obvezna pri pozicioniranju na turistični trg.

3. Kolektivna blagovna znamka

V Idriji so v letu 2018 uvedli kolektivno blagovno znamko (v nadaljevanju KBZ) imenovano "Idrija izbrano" in s tem tudi certificirali prvih 17 ponudnikov s 34 produkti. KBZ so ustanovili z namenom povezovanja lokalnih ponudnikov in skupnega predstavljanja široke ponudbe izdelkov, pridelkov in storitev iz območja Idrije. S skupno celostno grafično podobo in promocijo, znamka prispeva k prepoznavnosti lokalne ponudbe ter ustvarja višjo dodano vrednost. Razpis za pridobitev certifikata je potekal tudi v letu 2019, medtem ko je za leto 2020 še v teku. Na njihovih prireditvah, se tako lahko predstavljajo le tisti ponudniki, ki nosijo znamko Idrija izbrano. Opažajo pa, da je vsako leto interes s strani različnih ponudnikov večji.

4. Dogodki

Velikega pomena pri grajenju turistične ponudbe v Idriji so njihovi dogodki in festivali. Izpostavili bi štiri prireditve, ki so najbolj odmevne in neposredno odražajo ključne elemente turistične destinacije Idrija. To so: Dnevi evropske kulturne dediščine, Festival idrijske čipke, Festival idrijskih žlikrofov in Teden evropskih geoparkov. Ti festivali oziroma dogodki so v idrijski strategiji opredeljeni kot strateški dogodki in vsak

nagovarja različno javnost. So izrednega pomena pri povečanju povprečne dobe bivanja gostov in pri podaljševanju turistične sezone.

ZAKLJUČEK

Po pregledu ter podrobnejši analizi stanja turizma in z njim povezanih aktivnosti v Občini Trbovlje, ugotavljamo, da obstaja še veliko možnosti za razvoj turizma. Kot že omenjeno, je okolica Trbovelj obdana z neokrnjeno naravo in tako omogoča izvajanje različnih športnih aktivnosti v vseh letnih časih. Ocenjujemo, da se bo potreba po športnih aktivnostih v naravi med ljudmi še povečala. Povečuje pa se tudi obisk manj znanih in manj obljudenih točk, kar je v veliki meri povzročila pandemija COVID-19, zaradi katere so slovenski prebivalci v letu 2020 odkrivali Slovenijo in njene skrite koticke. Trbovlje so eden od teh skritih koticov, eno od turistično sekundarnih mest in to vidimo kot prednost ter potencial tudi v prihodnje.

S projektom Inspiracija je bilo storjeno veliko na področju turizma oziroma konkretnije na področju vzpostavljanja integralnih turističnih produktov z eno skupno točko – industrijska dediščina Trbovelj. S tem se je vzpostavilo nekaj zanimivih turističnih točk in programov. Med njimi najbolj markantni sta Virtualni muzej rudarstva ter Soba pobega – pobeg iz rudnika. Nastal je Park kulture, ki daje mestu sodobnejšo in privlačnejšo podobo, a se hkrati spominjamo naše preteklosti. Predvsem pa se je vzbudilo zavedanje po medsektorskemu povezovanju, ki je za celoviti razvoj turistične destinacije najpomembnejše in katerega ne moremo dovolj poudarjati. Da imajo Trbovlje kaj pokazati na področju turizma, so nam povedali tudi turistični strokovnjaki iz drugih mest, ki so nas obiskali na testiranju doživetij znotraj projekta Inspiracija. Predvsem so poudarili, da bi morala takšna doživetja postati del redne turistične ponudbe in se kot taka izvajati za potrebe individualnih turistov oziroma t.i. FIT turistov, kateri pa postajajo vedno bolj zahtevni.

Ker je v Občini Trbovlje omejeno število nastanitvenih kapacitet, je (in še bo nekaj časa) pričakovati večinoma enodnevne obiskovalce, ki so (1) v tranzitu, (2) ali pa nastanjeni v eni od bližnjih destinacij in iščejo zanimive ter edinstvene aktivnosti. To pomeni, da bo zelo pomembno sodelovanje s sosednjimi destinacijami in bližnjimi namestitvenimi objekti, ki lahko svoje goste usmerijo v druge destinacije, kot npr. v Trbovlje. Pred tem, pa je seveda potrebno poskrbeti za usklajenost turističnih ponudnikov in ostalih deležnikov znotraj destinacije.

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

- Slovenska turistična organizacija (2021). *Covid-19 in mednarodni turizem v letu 2020*. Pridobljeno 12.1. 2021 s <https://www.slovenia.info/sl/novinarsko-sredisce/novice/14946-covid-19-in-mednarodni-turizem-v-letu-2020>
- UNWTO (2020). *IMPACT ASSESSMENT OF THE COVID-19 OUTBREAK ON INTERNATIONAL TOURISM*. Pridobljeno 12.1. 2021 s <https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism>
- Finančna uprava Republike Slovenije (2020). *Podatki o unovčevanju turističnih bonov na dan 1. 10. 2020*. Pridobljeno 15.1. 2021 s <https://www.gov.si/novice/2020-10-06-podatki-o-unovcevanju-turisticnih-bonov-na-dan-1-10-2020/>
- Jelen, J. (2018). *Mining Heritage and Mining Tourism, Czech Journal of Tourism*, 7(1), 93-105. doi: <https://doi.org/10.1515/cjot-2018-0005>
- Petkovšek, Matej. (2017). *Slovensko omrežje Natura 2000 v številkah / Slovenian Natura 2000 network in numbers*. Varstvo narave. 30. 99 - 126.
- World Tourism Organization (2018), *Tourism and Culture Synergies*, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284418978>
- Gastronomske regije Slovenije, MINISTRSTVO ZA KULTURO (2021). Pridobljeno 20.1. 2021 s https://podatki.gov.si/dataset/gastronomske-regije-slovenije?resource_id=0750cdbe-cfca-4922-8ef4-6a18aa6d0a42
- Jana Mlakar Adamič (2004). *Teknilo nam je*. Trbovlje: Zasavski muzej Trbovlje